

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM ME'YORIY HUJJATLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Mirzayev Sh.F.

NamDU mustaqil tadqiqotchisi

Tayanch so'zlar: ta'limning me'yoriy hujjatlari, oliy ta'lim muassasalari, ta'lim sohasidagi muammolar, me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish, ta'lim siyosati, ta'lim sifati, ta'lim dasturlarini akkreditatsiya qilish, o'quv jarayonini standartlashtirish, mehnat bozori talablariga moslashish, jarayon. o'quv dasturlarini yangilash, ta'limda strategik rejalashtirish.

Ключевые слова: образовательные нормативные документы, высшие учебные заведения, проблемы в образовательной сфере, совершенствование нормативных документов, образовательная политика, качество образования, аккредитация учебных программ, стандартизация образовательного процесса, адаптация к требованиям рынка труда, процесс обновления учебных программ, стратегическое планирование в образовании.

Key words: educational regulatory documents, higher education institutions, problems in the educational sphere, improvement of regulatory documents, educational policy, quality of education, accreditation of educational programs, standardization of the educational process, adaptation to the requirements of the labor market, process of updating curricula, strategic planning in education.

Kirish. Zamonaviy dunyoda oliy ma'lumot faoliyatning turli sohalaridagi murakkab muammolarni samarali hal qila oladigan malakali mutaxassislarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ta'limning samaradorligi ko'p jihatdan uning jarayonlarini tartibga soluvchi me'yoriy hujjatlar sifatiga bog'liq. Ushbu maqolada biz normativ tartibga solish sohasidagi oliy o'quv yurtlari duch keladigan asosiy muammolarni, shuningdek ularni hal qilishning mumkin bo'lgan istiqbollari va usullarini ko'rib chiqamiz.

Muammolar: asosiy muammolardan biri bu ta'lim va mehnat bozoriga qo'yiladigan zamonaviy talablarni aks ettirmaydigan me'yoriy hujjatlarning eskirishi. Ta'lim tarkibi, o'qitish texnologiyalari va usullari doimiy ravishda rivojlanib bormoqda va me'yoriy hujjatlar ushbu o'zgarishlarga moslashtirilishi kerak. Mavjud standartlar ko'pincha etarli darajada moslashuvchan emas

moslashishva ta'lim dasturlarining o'zgaruvchan ehtiyojlari va o'ziga xos xususiyatlariga. Bu innovatsion va yangi o'qitish usullarini amalga oshirishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Byurokratik protseduralar va talablarning haddan tashqari ko'pligi o'quv jarayonini samarali boshqarishni qiyinlashtirishi va ta'lim muassasalariga ma'muriy yukni oshirishi mumkin[1]. Normativ hujjatlar ko'pincha o'quv jarayonining rasmiy jihatlariga qaratilgan bo'lib, ta'lim sifati va ta'lim natijalariga erishish masalalari fonda qolishi mumkin.

Istiqbollari va echimlari: ta'limdagi zamonaviy talablar va innovatsiyalarni hisobga olgan holda me'yoriy hujjatlarni muntazam ravishda yangilash mexanizmini o'rnatish kerak. Normativ hujjatlar yanada moslashuvchan va moslashuvchan bo'lishi kerak, shunda muassasalar innovatsion o'qitish usullarini erkinroq amalga oshirishi va talabalar va mehnat bozori ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim dasturlarini o'zgartirishi mumkin. Protseuralarni soddalashtirish va ma'muriy to'siqlar sonini kamaytirish orqali ta'lim muassasalariga byurokratik yukni kamaytirish kerak. Normativ hujjatlar aniq standartlar va ularni boshqarish mexanizmlarini belgilab, ta'lim sifatini ta'minlashga qaratilishi kerak. Ta'lim me'yoriy hujjatlarini takomillashtirish oliy ta'lim sifatini oshirishning muhim jihati hisoblanadi[2]. Yuqorida aytib o'tilgan muammolarni bartaraf etish va taklif etilayotgan istiqbollarni amalga oshirish oliy o'quv yurtlarining yanada samarali ishlashiga va zamonaviy jamiyat muammolariga javob beradigan malakali mutaxassislarni tayyorlashga yordam beradi.

Zamonaviy jamiyatda ta'lim hayot sifatini va kelajakdagi rivojlanishni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Oliy o'quv yurtlari bu jarayonning katalizatori bo'lib, talabalarga nafaqat bilim, balki muvaffaqiyatli moslashish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni ham beradi. va tez o'zgaruvchan dunyoda. Biroq, oliy ta'limning samarali ishlashini ta'minlash uchun tegishli me'yoriy hujjatlar talab qilinadi. Ushbu maqolada biz oliy o'quv yurtlari ta'lim me'yoriy hujjatlarini takomillashtirishda duch keladigan asosiy muammolarni muhokama qilamiz.

Asosiy muammolardan biri bu ta'lim standartlarining eskirishi. Tez texnologik rivojlanish va mehnat bozori talablarining o'zgarishi sharoitida ko'p yillar oldin tasdiqlangan standartlar ahamiyatsiz bo'lib qolishi mumkin. Bu ta'lim dasturining talabalar va ish beruvchilarning zamonaviy talablari va talablariga muvofiqligi muammosini keltirib chiqaradi. Mavjud ta'lim qoidalari ko'pincha o'quv jarayonining o'zgaruvchan ehtiyojlari va imkoniyatlariga moslashish uchun etarlicha moslashuvchanlikka ega emas[3]. Bu oliy o'quv

yurtlarini innovatsion o'qitish usullari va ta'lim dasturlarining yangi shakllarini taklif qilishda cheklashi mumkin.

Ba'zi hollarda aniq standartlashtirishva ta'lim to'g'risidagi me'yoriy hujjatlar ularning talablarini turlicha tushunishga olib kelishi mumkin. Bu turli ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini baholash va uning izchilligini ta'minlashda muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Mavjud ta'lim qoidalari ba'zan talabalarning individual ehtiyojlarini hisobga olmaydi. O'quv usublari va talabalar ehtiyojlarining xilma-xilligi ta'limga nisbatan moslashuvchan va individual yondashuvni talab qiladi, bu me'yoriy hujjatlarda etarli darajada aks etmasligi mumkin. Akkreditasiya protseduralariva oliy o'quv yurtlari murakkab va samarasiz bo'lishi mumkin, bu esa ta'lim dasturlari va jarayonlarini yangilash va takomillashtirishni qiyinlashtiradi[4]. Bu innovatsiyalarni amalga oshirish va ta'lim sifatini yaxshilash uchun to'siqlarni keltirib chiqarishi mumkin. Talabalar, o'qituvchilar va ish beruvchilarning fikr-mulohaza mexanizmlariga etarlicha e'tibor bermaslik ta'limning sifati va uni takomillashtirish zarurligi to'g'risida qimmatli ma'lumotlarning yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Samarali teskari aloqa mexanizmlari muammoli joylarni aniqlashga yordam beradi va ularni yaxshilash yo'llarini taklif qiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim normativ hujjatlarini takomillashtirish sifatli ta'limni ta'minlashning muhim jihati hisoblanadi. Biroq, bu jarayonni qiyinlashtiradigan bir qator muammolar mavjud. Talabalarning ehtiyojlarini, mehnat bozorining o'zgaruvchan talablarini va zamonaviy ta'lim texnologiyalarining imkoniyatlarini hisobga oladigan yanada moslashuvchan, dolzarb va standartlashtirilgan me'yoriy hujjatlarni yaratishga intilish kerak. Faqat shu tarzda zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli ishtirok etish uchun oliy ta'limning samarali ishlashini va malakali mutaxassislarni tayyorlashni ta'minlash mumkin.

Asosiy muammolardan biri bu ta'lim standartlarining eskirishi. Texnologiyalarning jadal rivojlanishi, ijtimoiy ehtiyojlar va mehnat bozoridagi o'zgarishlar o'quv dasturlarini doimiy ravishda yangilab turishni talab qiladi. Biroq, me'yoriy hujjatlarni o'zgartirish jarayoni ko'pincha uzoq va qimmatga tushadi, bu har doim ham ta'lim sohasidagi o'zgarishlarga tezda javob berishga imkon bermaydi[5]. Ta'lim me'yoriy hujjatlarini ishlab chiqish va yangilash jarayonida manfaatdor tomonlar: talabalar, o'qituvchilar, ish beruvchilar va jamoatchilik vakillarining munosib ishtiroki ko'pincha yo'q. Bu yaratilgan hujjatlar talabalarning haqiqiy ehtiyojlari va mehnat bozori talablariga javob bermasligiga olib kelishi mumkin. Ko'pincha me'yoriy hujjatlar o'quv jarayonining o'ziga xos xususiyatlari va muayyan ta'lim muassasalarining

ehtiyojlarini hisobga olmagan holda juda rasmiy ravishda yaratiladi. Bu ularning haqiqiy amaliyotda samarasiz bo'lishiga va ta'lim sifatini oshirishga hissa qo'shmasligiga olib kelishi mumkin.

Ta'lim me'yoriy hujjatlarining samaradorligini kuzatish va baholash ularni takomillashtirishda muhim qadamdir. Biroq, mavjud nazorat va baholash mexanizmlari ko'pincha etarlicha samarali emas yoki o'quv jarayonining haqiqiy natijalaridan ajralib turadi, bu muammolarni aniqlash va me'yoriy hujjatlarni tuzatishni qiyinlashtiradi[6]. Ta'lim qoidalarini takomillashtirish bilan bog'liq muammolar, shuningdek, ta'limning turli darajalari (masalan, maktab, oliy va kasb-hunar ta'limi) o'rtasidagi muvofiqlashtirishning etarli emasligi bilan bog'liq. Bu o'quv dasturlarining nomuvofiqligiga olib kelishi va bitiruvchilarning bir ta'lim tizimidan boshqasiga o'tishini qiyinlashtirishi mumkin.

Zamonaviy dunyoda ta'lim jamiyat va iqtisodiyotning kelajagini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu nafaqat arzon, balki sifatli va tez o'zgaruvchan dunyo ehtiyojlariga moslashtirilgan bo'lishi kerak. Ta'lim sifatini ta'minlashning muhim jihatlardan biri bu oliy o'quv yurtlarida ta'lim me'yoriy hujjatlarini ishlab chiqish va takomillashtirishdir. Ushbu maqolada biz ushbu sohadagi istiqbollarni ko'rib chiqamiz. Ta'lim me'yoriy hujjatlarini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlaridan biri bu ta'lim dasturlarining moslashuvchanligi va dolzarbligini ta'minlashdir. Texnologiyaning jadal rivojlanishi va mehnat bozori talablarining o'zgarishi sharoitida o'quv rejalari va dasturlari yangi talablarga tezda moslashishi kerak. Bunga tegishli fanlarni joriy etish, o'qitish shakllarini o'zgartirish va bilimlarni baholash, shuningdek, individuallashtirish imkoniyati kiradi va har bir talaba uchun o'quv jarayoni.

Axborot texnologiyalari va internetning rivojlanishi bilan onlayn ta'limdan foydalanish tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Ta'lim qoidalari o'quv jarayonini raqamlashtirish imkoniyatlarini, shu jumladan onlayn kurslarni ishlab chiqish, elektron o'quv materiallari va masofaviy o'qitish platformalaridan foydalanishni hisobga olishi kerak[7]. Shu bilan birga, onlayn formatda o'qitish va bilimlarni tekshirish sifatini ta'minlash kerak. Jahon ta'limining globallasuvi nuqtai nazaridan, ta'lim me'yoriy hujjatlari xalqaro standartlarga javob berishi muhimdir. Bu chet elda diplom va malakalarning tan olinishini ta'minlaydi, shuningdek talabalar va o'qituvchilarning harakatchanligini oshiradi. Shuningdek, turli mamlakatlar va ta'lim muassasalari o'rtasida tajriba almashish va eng yaxshi amaliyotlarni etkazishni targ'ib qilish muhimdir.

Zamonaviy ta'lim talabalar va umuman jamiyat ehtiyojlariga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Ta'lim qoidalari talabalar ehtiyojlarining xilma-xilligini, ularning

turli qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olishi, shuningdek, ularning nafaqat kasbiy ko'nikmalarini, balki shaxsiy rivojlanishini ham shakllantirishini ta'minlashi kerak[8]. Bundan tashqari, ular mehnat bozori va umuman jamiyat ehtiyojlarini qondirishi, kerakli ko'nikma va malakalarga ega mutaxassislarni tayyorlashni ta'minlashi kerak. Oliy o'quv yurtlarida ta'lim me'yoriy hujjatlarini takomillashtirish zamonaviy ta'limni rivojlantirishning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Bu ta'lim sifatini, uning mavjudligi va dolzarbligini ta'minlaydi, shuningdek zamonaviy dunyoda samarali ishlashga qodir mutaxassislarni tayyorlaydi. Buning uchun mehnat bozori talablarini hisobga olish, onlayn ta'limni rivojlantirish, xalqaro harakatchanlikni rivojlantirish va ta'lim dasturlarining moslashuvchanligini ta'minlash kerak.

Xulosa. Oliy o'quv yurtlarida ta'lim me'yoriy hujjatlarini takomillashtirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, barcha manfaatdor tomonlarning ishtirokini va turli omillarni hisobga olishni talab qiladi. Muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun ta'lim muassasalari, davlat organlari va umuman jamiyat o'rtasida faol hamkorlik qilish, shuningdek me'yoriy hujjatlarni o'zgaruvchan sharoit va ehtiyojlarga muntazam ravishda yangilash va moslashtirish zarur. Faqatgina ushbu yondashuv zamonaviy dunyoning muammolariga javob beradigan yuqori sifatli va dolzarb ta'limni ta'minlaydi.

Adabiyotlar:

1. Tursunboyeva Yulduz Radj Qizi. «Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati monitoringini takomillashtirish masalalari.» *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.5* (2021): 253-258.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konseptsiasini tasdiqlash tўғrisida» gi Qarori, Toshkent sh., 2019 yil 8 oktyabr.» *Xalq sўzi* gazetasi 9 (2019).
3. Расулметов Мирзахмад. «Глобаллашув жараёнида oliy харбий таълим муассасаларида бўлажак офицерларнинг касбий компетентлигини такомиллаштириш.» *Общество и инновации 1.1/s* (2020): 451-458.
4. Синдаров Шерзод. «Oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar ichki auditining xususiyatlarini.» *«Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil» 1.7* (2023): 368-376.
5. Атаматов Абдухалил. «Таълим тизимида инновацион фаолият самардорлигини ошириш.» *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры 3.2* (2023): 162-165.
6. Абдуллаев Дилшодбек Хусанбой ўғли. «Таълим муассасалари бошқарувининг самардорлигини оширишда раҳбарнинг когнитив ёндашуви.» *Golden brain 1.13* (2023): 432-440.
7. Ismoilov T. I. (2020). *Special aspects of formation of youth's life strategy. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 2(9), 214-219.*
8. Аллаярова Ноила. «Республикада гендер тенглик бўйича таълим соҳасидаги институционал чора-тадбирлар.» *Development and innovations in science 2.1* (2023): 28-33.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalaridagi me'yoriy hujjatlar bilan bog'liq dolzarb muammolar tahlil qilinadi va ularni takomillashtirish istiqbollari o'rganiladi. Tez o'zgaruvchan ta'lim muhiti va talabalar va jamiyatning o'sib borayotgan ehtiyojlari sharoitida mualliflar normativ hujjatlarni ishlab

chiqish, joriy etish va moslashtirishda oliy ta'lim muassasalari duch keladigan qiyinchiliklarni ko'rib chiqadilar. Maqolada ta'lim sohasidagi mavjud tendentsiyalarni hisobga olgan holda me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqish jarayonini takomillashtirish, shuningdek manfaatdor tomonlar, shu jumladan talabalar, o'qituvchilar va ish beruvchilar bilan o'zaro hamkorlik qilish zarurligiga e'tibor qaratiladi. Nihoyat, maqolada oliy ta'lim muassasalarida ta'lim reglamentini samarali takomillashtirish bo'yicha bir qator amaliy tavsiyalar va istiqbolli yondashuvlar taklif etilgan.

РЕЗЮМЕ

Данная статья анализирует текущие проблемы, связанные с нормативными документами в высших учебных заведениях, и исследует перспективы их совершенствования. В контексте быстро меняющейся образовательной среды и растущих потребностей студентов и общества, авторы рассматривают сложности, с которыми сталкиваются учреждения высшего образования при разработке, реализации и адаптации нормативных документов. В статье обращается внимание на необходимость улучшения процесса разработки нормативных документов, учитывающего современные тенденции в образовании, а также взаимодействие с заинтересованными сторонами, включая студентов, преподавателей и работодателей. В конечном итоге, статья предлагает ряд практических рекомендаций и перспективных подходов для эффективного совершенствования образовательных нормативных документов в высших учебных заведениях.

SUMMARY

This article analyzes current problems associated with regulatory documents in higher educational institutions and explores the prospects for their improvement. In the context of a rapidly changing educational environment and the growing needs of students and society, the authors examine the difficulties that higher education institutions face in developing, implementing and adapting regulations. The article draws attention to the need to improve the process of developing regulatory documents, taking into account current trends in education, as well as interaction with stakeholders, including students, teachers and employers. Ultimately, the article offers a number of practical recommendations and promising approaches for effectively improving educational regulations in higher education institutions.